

ANLARI ANILARA DÖNÜŞTÜREN SANAT: MINYATÜR

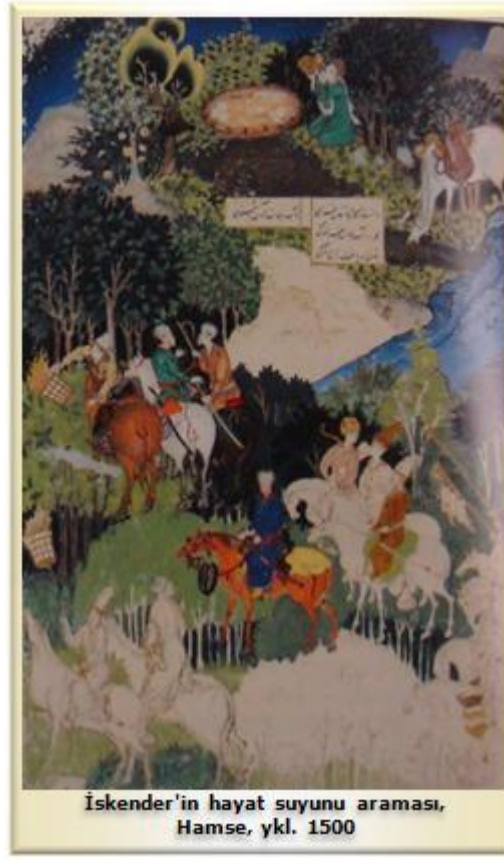
Sevgili Ceride-i Selimiye okurları! Minyatür sanatı ile sizleri bugün düşsel bir huzur yolculuğuna çıkarmak istiyoruz. Gelin hep beraber bu sanatın devletimizdeki yolculuğunda ona eşlik edelim.

Fatih Sultan Mehmed'in ilginç kişiliği ve Batı resmine, özellikle portre sanatına duyduğu ilgi bu dönem resim sanatımızı etkilediği gibi, Osmanlı resim sanatının daha sonraki gelişimine de yön vermiştir. Sultan Mehmed İstanbul'u fethinden bir süre sonra daha doğrusu Sarayburnu'nda yaptırdığı Yeni Saray'ına yerleştikten sonra Batı'nın bazı ünlü portre ressamalarını- portre ve madalyonunu yaptırtmak amacıyla - sarayına davet etti. Bu sanatçıların en ünlüsü kuşkusuz Centile Bellini'dir. 1479 Eylül- 1480 yılı aralık ayı arasında İstanbul'da bulunan sanatçının, genç sultanın portresini, bazı desenler ve saray duvarlarına resimler yaptığı bilinmektedir. İstanbul'a gelen diğer İtalyan sanatçılar arasında Venedikli Mastori Pavli, Veronali Matleo de Pasti'nin de adları geçer. Bir diğer ünlü İtalyan ressam Constanza da Ferrara da 1478-1481 yılları arasında İstanbul'da bulunmuş ve sultanın madalyonunu hazırlamıştır.

Sultan Mehmed'in ölümünden sonra İstanbul Saray atölyelerindeki Batı yaklaşımlı resim faaliyetine ilgi büyük ölçüde azalır. Yeni Sultan II. Bayezid (1481-1512) beğenisi daha çok geleneksel İslam minyatürüne yönelikti. Bu dönemde İslami geleneklere bağlı sanatçıların İstanbul Sarayı'na getirildikleri ve onların başkent sarayında yeni bir okul oluşturdıkları anlaşıyor.

Sultan II. Bayezid döneminde resimlendirilen eserlere genellikle 15. yüzyıl Türkmen minyatür okullarının etkileri egemendir. Bunun yanı sıra bazı mimari kuruluşlar, pencerelerden görülen doğa tasvirleri, perspektif endişesiyle giderek küçülen ağaç sıralarında Batı-Hristiyan sanatının etkileri de açıkça izlenir. Bu iki etkenin kaynaştığı en ilgi çekici minyatürler, Hamdullah Hamdi'nin, Hüsrev ü Şirin adlı mesnevisinin 1498 tarihli nüshasında izlenir.

Sultan I. Selim ve Kanuni Sultan Süleyman Dönemi, Türk minyatür sanatının yükseliş dönemi olarak nitelendirebileceğimiz bu yıllarda Saray atölyelerindeki sanatçı sayısı imparatorluk sınırlarının gelişmesiyle orantılı olarak artmıştır. Yavuz Sultan Selim'in (1512 - 1520) Doğu'da kazandığı zaferler sonucunda Tebriz ve Mısır'dan bazı sanatçıları ve pek çok resimli elyazmasını saraya gönderdiği biliniyor. Daha sonra, Kanuni Sultan Süleyman'ın (1520 - 1566) uzun süren saltanat yıllarında, Doğu ve Batı'ya yapılan seferler sonucu değişik sanat geleneklerine bağlı sanatçılar İstanbul Sarayı'nda toplanmıştır.

16. yüzyılın ikinci yansından sonra Saray nakkaşhanesinin çalışmaları gerek üslup gerekse konu bakımından diğer İslam ülkelerinin resim sanatından tamamen ayrılmıştır. Artık bu tasvirlerde geçmiş yüzyılların ünlü nakkaşhanelerine sahip Celâyirli, Türkmen, Umurlu ve aynı dönemin Safevi minyatürlerinde olduğu gibi süslemeci öğeler egemen değildi.

Doğunun masal dünyası, aşırı özenle çizilmiş çiçekli bahçeler, kat kat ve duvarları süsle-meli köşkler, ince, uzun zarif güzeller Osmanlılar'ın tasvir dünyasına girmiyordu. Os-manlı ressamı doğayı süssüz bir yaklaşımla betimlemeyi tercih ediyorlardı. Bir olayı harita tipi manzaralar içine yerleştiriyor, yazıyla anlatılamamış ayrıntıları resimle verme yolunu seçiyorlardı. Gölgeleme yapmadan kullandıkları parlak olmayan renkler resme bir duruluk getirirken, sahneye yerleştirilen öğelerin ilk bakışta kavranmasına yardımcı oluyordu.

Resim tasarımının ana çizgileri paraleller, diyagonaller ve yılanvari dönüşlerdir. Kenar çizgileri eriyip yok olmamıştır, her şeyin sınırı açıkça bellidir. Nakkaşhane yönetimi İslam kitap ressamlığına, resimlenecek eserlerin konusunun seçiminde de yenilikler getirmiştir. Padişahların ve paşaların katıldıkları savaşlar, elçi kabulleri, padişahların av, cirit, ok atmadaki hünerleri, padişahlara yaraşan bir tantanayla yürüyen ordu alayları, düğün şenlikleri, padişah portreleri resimlenmek için seçilen başlıca konulardır. Bütün bu resimlerde ilk algılanan, törenlere özgü resmi, ağırbaşlı ortamın varlığı, imparatorluğun dinamik ama dizginli gücü, olağanüstü bir düzenin varlığıdır. Bu yaklaşım Osmanlı tasvirine bir belge niteliği kazandırır. Bu resimler; kültür, ekonomi, mimarlık ve kurumlar tarihiyle ilgilenenler için ayrıntılı görsel belgelerdir.